

Oponentský posudek rigorózní práce

Literárněkritické publikace časopisu *Volja Rossii* v kontextu ruského zahraničního tisku z let 1920-1930

Mgr. Anna Ivanova

Vedoucí práce: Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.

Praha 2024

Práce Mgr. Ivanove „ЛИТЕРАТУРНО-КРИТИЧЕСКИЕ ПУБЛИКАЦИИ ЖУРНАЛА «ВОЛЯ РОССИИ» В КОНТЕКСТЕ РУССКОЙ ЗАРУБЕЖНОЙ ПРЕССЫ 1920–1930 ГОДОВ“ je bezpochyby zajímavá už proto, že vznikala v Praze, ve městě, kde byl časopis vydáván po velkou část doby své existence a kde se i dobře zachovaly jeho výtisky, a jsou přístupné pro účely vědeckého zkoumání. Zájem pražských rusistů o toto periodikum je zcela zákonitý. Zároveň kvůli své poměrně dlouhé existenci sehrála *Volja Rossii* nezanedbatelnou roli v životě ruské meziválečné emigrace, a proto jistě stojí za podrobné analytické zkoumání. Tento potenciál zajisté ještě nebyl vyčerpán studentskými a vědeckými pracemi, které se tomuto periodiku doposud věnovaly.

Je pravda, že cíle, které si v úvodu své práce A. Ivanova klade, jako „Pokračovat v rekonstrukci uceleného obrazu vzniku a vývoje literární kritiky mezi ruskými emigranty“ nebo „upozornit na málo známé nebo zapomenuté kritiky a spisovatele té doby“ (s. 10), jsou poněkud obecné. Na druhou stranu jsou nepochybně do jisté míry naplněné: obraz a vývoj literární kritiky samozřejmě není rekonstruován jako celek, ale autorka úspěšně zasazuje literárněkritické názory přispěvatelů VR do kontextů jiných (převážně vydávaných ve Francii) ruských emigrantských periodik. Zaznívají i jména širší odborné veřejnosti méně známých tvůrců, jako například, Vjačeslav Lebeděv a Alexej Eisner z řad emigrantů, nebo Artjom Vesjolyj při vyjmenovávání sovětských spisovatelů.

Celkově se dá konstatovat, že práce dobře odpovídá svému názvu a zkoumá literárněkritické publikace VR z různých stran: v samostatných kapitolách popisuje kritické články věnované předrevoluční ruské literatuře, emigrantské tvorbě a dílům sovětských spisovatelů. V „ambivalentních“ případech vysvětluje, proč toho, kterého spisovatele zařadila do odpovídající části. Zároveň je poměrně široce zastoupen, jak jsem již zmiňovala výše, i kontext emigračního ruského tisku. Nakonec celému tomu výčtu předchází první část, ve které se mluví jak o společensko-politickém směřování VR, tak se v ní nacházejí medailonky jednotlivých významnějších přispěvatelů do literárněkritické sekce časopisu.

Práce se jeví spíše jako přehledová než analytická. Jako jediný metodologický základ se na začátku práce uvádí učební příručka T. Snigirjovové a A. Podčinjonova „Fenomén ruského literárně-uměleckého časopisu“ (Феномен российского литературно-художественного журнала“, Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2018) a jednotlivé kapitoly jsou převážně výčtem hlavních myšlenek z článků recenzentů za celou dobu fungování periodika, a to vždy vztažené k osobnosti konkrétního spisovatele.

Jako příklad toho, že autorka se nepokouší o porovnání a analýzy a zůstává u prostého přehledu, uveďme třeba kritiku Alexandra Vronského autory sovětského časopisu *Na Postu* (str. 95). Ta je prezentována prostřednictvím citace článku přispěvatele z VR. Z hlediska analytické práce by bylo relevantní najít původní sovětskou kritiku a zkonfrontovat ji s tím, do jaké míry recenzent “T” věrně tlumočí pro zahraniční veřejnost kritiku ze sovětského tisku nebo zda ji nějakým způsobem upravuje. V závěru práce autorka sama zdůrazňuje, že „pouze nastínila některé styčné body mezi sovětskou kritikou a literárněkritickými publikacemi VR“ a

„předpokládá, že zkoumání sovětského tisku by mohlo poskytnout více materiálu k tomuto tématu“ (str. 136). Nebo dále na str. 97, vedle citátů Slonima z VR, autorka práce uvádí v poznámce i původní text manifestu L. Lunce, který emigrační kritik perifrázoval. Tady by mohla být zajímavá úvaha, proč místo A. Bloka Slonim uvádí Andreje Bělého. Je to jen hra paměti, když manifest neměl po ruce a zaměnil jednoho nejznámějšího představitele ruského symbolismu za druhého, nebo to mohlo mít nějaký jiný podtext (třeba nechut' použít jméno nedávno zemřelého básníka, jehož poema „Dvanáct“ vyvolala příliš bouřlivé diskuse a místo toho použít žijícího autora, který se momentálně žije v zahraničí? atd).

Použití citací se mi zdá být formálně nejslabší stránkou této práce. Občas autorka cituje např. práci M. Raeffa k problematice, že exulanti roztroušení po celém světě si snažili najít platformy pro diskuse: «The printed word – newspapers, journals, books – was obviously the most effective means to this end» (str. 14), ač toto tvrzení představuje tak obecnou a zřejmou skutečnost, že snad ani není potřeba hledat pro ní oporu v nějaké jiné vědecké práci.

Většina názorů z článků recenzentů VR je prezentovaná tím způsobem, že autorka shrnuje a perifrázuje znění odpovídajícího článku a k tomu přidává jeden nebo několik doslovných citátů v uvozovkách s odpovídajícím bibliografickým údajem. Je jasné, že v případě takové přehledové práce jiný způsob zacházení s materiálem snad ani není možný, ale občas není jasné, čím názor v tuto chvíli zaznívá. Uvedu jeden příklad za všechny: „Иногда в их произведениях /младых советских писателей/ ощущался уклон в излишний натурализм: грубость, физиология, первобытные инстинкты в какой-то момент стали приметамы современной прозы“ (str. 120). Pokud je to názor autorky práce, lze očekávat nějaké odůvodnění názoru, proč je tento naturalismus „přílišný“. Spiše jde ale o názor ze článku dále citovaného M. Slonima, ale uvozovky se otevírají mnohem později, a čtenář je ponechán na pochybách.

Jako celek se ovšem tato práce zdá být zajímavým příspěvkem k dokreslení objektivního „obrazu vzniku a vývoje literární kritiky“ ruské emigrace a fungování ruské literatury dané doby. A. Ivanova nejednou polemizuje s názory Dr. M. Zadražilové, jejíž práce k tomuto tématu jsou uznávané v českém prostředí, nepopírá její názory zcela, ale uvádí je na pravou míru. Škoda je snad, že v jednom případě (str. 100) jsou proti sobě položené různé názory M. Zadražilové a A. Zvereva. Tady bych také očekávala, že autorka práce jednoduchým statistickým výpočtem (nebo nějakým sofistikovanějším zkoumáním) podpoří buď jeden nebo druhý, to se však neděje. Naopak vzápětí (str.103) takové „statistické“ porovnání je použité, a okamžitě odpovídá na případnou otázku, která zákonitě napadne čtenáře.

Tato práce má dle mého názoru velký potenciál jako popularizační publikace. Kromě vytváření „celkového obrazu“ literárního života ruské emigrace by se mohla stát zajímavou příručkou pro zájemce o díla jednotlivých autorů. Z tohoto přehledového hlediska je ovšem škoda, že např. na konci kapitoly o kritice sovětských prozaiků je vztah M. Slonima k M. Gorkému zmíněn jen odkazem na „poznatky“ T. Petrovové a ze všech autorů VR byly bezprostředně uvedeny jen názory D. Luchotina (str. 133). Znamená to, že M. Slonim v samotné VR nerecenzoval díla M. Gorkého a nepsal o jeho tvorbě jinde, než v citovaném přehledovém článku z roku 1924 „Живая литература и мертвые критики"? A že ani jiní recenzenti se na stránkách VR k tvorbě Gorkého dostatečně výrazně nevyjadřovali?

Ze stejného hlediska je škoda i to, že ze všech mladých pražských tvůrců A. Ivanova v práci zmiňuje jen Vjač. Lebeděva a A. Eisnera a pak až v závěru (str. 135) uvádí spolky „Daliborka“ a „Skit“ s výčtem dalších konkrétních jmen, jakožto téma, které by se mohlo analyzovat v jiných dalších pracích. Z toho plyne můj dotaz, proč uvedená jména byla nevhodná pro tuto práci?

Nakonec v této rusky psané práci se nachází celá řada bohemismů. Některé z nich úplně nepřipustné a z hlediska ruštiny nesrozumitelné, některé únosné, ale i tam by z mého pohledu

lépe a čtivěji vypadalo použitelnější synonymum. Příklady: «в течение десяти лет своей экзистенции» (str. 100), «релятивно свободный этап» (str. 102) «творчество... являлось инспирирующим» (str. 112) «дискуссий пробегающих между... группами» (str.115), «проживает необыкновенные приключения» (str. 123) «сравнение рецепции иностранной литературы» (str. 136) «массу информации, спадающую до области истории» (str. 137). Jisté pochybnosti ve mně vyvolává i označení «роман Бунина Митина любовь» (str. 61).

Přes veškeré mé drobnější připomínky a otázky, je rigorózní práce Anny Ivanovové pro svou rozsáhlou a náročnou práci s archivními zdroji přínosem pro obor. Z hlediska rozsahu textu, bibliografie a jiných náležitostí splňuje požadavky kladené na tento typ práce. Doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne

PhDr. Natalja Volkova, Ph.D.